

Rekomendacijos dėl jurisdikcijos, kurioje turėtų vykti baudžiamasis persekiojimas, nustatymo

Peržiūrėtos 2016 m.

Rekomendacijos dėl jurisdikcijos, kurioje turėtų vykti baudžiamasis persekiojimas, nustatymo

I DALIS. PAGRINDINĖ INFORMACIJA

Išaugus tarpvalstybinių nusikaltimų mastui, atsirado daugiau bylų, kuriose kelios valstybės narės pagal savo atitinkamus nacionalinės teisės aktus turi jurisdikciją vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir perduoti tokias bylas teismui.

Pagal savo įgaliojimus Eurojustas jau nuo pat jo įsteigimo sprendė klausimą, kuri jurisdikcija geriausiai gali patraukti baudžiamojon atsakomybėn nusikaltėlius tarpvalstybinių nusikaltimų bylose tais atvejais, kai baudžiamasis persekiojimas gali būti arba buvo inicijuotas dviejose ar daugiau jurisdikcijų. Siekdamas užkirsti kelią jurisdikcijos kolizijai ir spręsti tokias kolizijas, dėl kurių galėtų būti pažeistas *ne bis in idem* principas, ir norėdamas, kad Europos Sąjungoje (ES) būtų taikoma veiksmingiausia baudžiamąjo proceso praktika, 2003 m. Eurojustas paskelbė *Rekomendacijas dėl jurisdikcijos, kurioje turėtų vykti baudžiamasis persekiojimas, nustatymo*. Rekomendacijose nurodyti veiksniai, į kuriuos būtina atsižvelgti su keliomis jurisdikcijomis susijusiose bylose. Nuo tada, kai šios rekomendacijos buvo paskelbtos, kompetentingos nacionalinės institucijos jomis vadovaujasi nustatydamos, kuri jurisdikcija geriausiai gali vykdyti baudžiamąjį persekiojimą su keliomis valstybėmis susijusiose bylose. Eurojustas taip pat vadovaujasi šiomis rekomendacijomis, šiuo klausimu konsultuodamas kompetentingas nacionalines institucijas. Be to, nuo tada, kai šios rekomendacijos buvo paskelbtos, kai kurios valstybės narės jomis rėmėsi rengdamos savo teisės aktus ar rekomendacijas.

Atsižvelgdamas į ES laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės vystymąsi, per daugiau nei dešimtmetį Eurojusto sukauptą veiklos patirtį ir ne kartą pareigūnų praktikų išreikštą prašymą, Eurojustas skelbia pataisytą *rekomendacijų* variantą.

Kadangi didžioji dauguma valstybių narių nėra nustačiusios kriterijų, taikomų priimant sprendimą kuri jurisdikcija geriausiai gali vykdyti baudžiamąjį persekiojimą iškilus tarpvalstybinei jurisdikcijos kolizijai, ir, kadangi šioje srityje nėra jokio „horizontalaus“ ES teisės akto, rekomendacijos parengtos kaip lanksti priemonė, skirta padėti ir priminti kompetentingoms institucijoms apie veiksnius, į kuriuos būtina atsižvelgti priimant sprendimą. Rekomendacijose nurodytas bendras pradinis taškas, kuriuo remiantis gali būti priimtas sprendimas. Rekomendacijos nėra privalomos taisyklės, jomis nepažeidžiami taikomi nacionaliniai, ES ir tarptautiniai teisės aktai.

Šiose rekomendacijose teisminės institucijos yra teisėjai,

prokurorai arba kurios nors kitos institucijos, kurios pagal nacionalinę teisę laikomos kompetentingomis.

ES teisinė sistema

Rekomendacijose atsižvelgiama į atitinkamą ES teisinę sistemą, visų pirma į:

- ▶ 2009 m. lapkričio 30 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2009/948/TVR dėl jurisdikcijos įgyvendinimo kolizijų baudžiamuosiuose procesuose prevencijos ir sprendimo, kuris šiuo metu yra vienintelis Europos Sąjungos šioje srityje priimtas teisės aktas. Šiame sprendime numatytas mechanizmas, skirtas kompetentingoms institucijoms tiesiogiai konsultuojantis, siekti priimti veiksmingą sprendimą ir išvengti neigiamų padarinių, kylančių iš lygiagrečių procesų. Sprendimo preambulėje (9 konstatuojamojoje dalyje) nurodyti kai kurie svarbūs veiksniai, į kuriuos kompetentingos institucijos turi atsižvelgti, įskaitant 2003 m. Eurojusto rekomendacijose nurodytus veiksnius.
- ▶ Kituose su baudžiamosiomis bylomis susijusiuose teisiniuose dokumentuose, ypač su konkrečiomis nusikaltimų rūšimis susijusiuose tekstuose, tokiuose kaip 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu (9 straipsnis) ir 2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu (7 straipsnis), taip pat yra nuostatų dėl veiksmų, į kuriuos būtina atsižvelgti siekiant centralizuoti baudžiamąjį procesą vienoje valstybėje narėje, kai baudžiamąjį persekiojimą remiantis tomis pačiomis aplinkybėmis teisėtai gali vykdyti daugiau nei viena valstybė narė.
- ▶ Nuostatos, susijusios su Eurojusto pagalba sudarant palankesnes sąlygas nacionalinėms institucijoms bendradarbiauti ir koordinuoti veiksmus:
  - Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 85 straipsnio 1 dalies c punktas;
  - Tarybos sprendimo 2002/187/TVR, įkuriančio Eurojustą, iš dalies pakeisto Tarybos sprendimu 2009/426/TVR, 6 ir 7 straipsniai (Eurojusto rekomendacijos ir neprivalomos nuomonės) ir 13 straipsnio 7 dalis (valstybių narių pareiga pranešti Eurojustui, kai atsiranda arba gali atsirasti jurisdikcijos kolizija);
  - Pamatinio sprendimo 2009/948/TVR 12 straipsnis ir 4, 9, 10 ir 14 konstatuojamosios dalys;
  - Pamatinio sprendimo 2008/841/TVR 7 straipsnis.

II DALIS PRAKTINĖS REKOMENDACIJOS

Pagrindiniai principai

- ▶ *Ne bis in idem* yra pagrindinis baudžiamosios teisės principas, kuris reglamentuojamas nacionaliniu, ES ir tarptautiniu lygmenimis ir pagal kurį kaltinamasis neturėtų būti teisiamas daugiau nei vieną kartą už tą pačią nusikalstamą veiką, neatsižvelgiant į tai, ar jį teisiant pirmą kartą jis buvo nuteistas ar išteisintas.

ES laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje pagrindiniai teisiniai šio principo įgyvendinimo šaltiniai yra Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo (Šengeno konvencijos) 54 ir 58 straipsniai ir ES pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis, kurie turi būti aiškinami atsižvelgiant į susijusią ES Teisingumo Teismo praktiką. (Teisingumo Teismo praktikos įgyvendinant *ne bis in idem* principą apžvalga pateikta Eurojusto dokumente „*dėl ne bis in idem principo baudžiamosiose bylose Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje*“.)

Šios rekomendacijos visiškai prisideda prie *ne bis in idem* principo patvirtinimo.

- ▶ Pagal Pamatinį sprendimą 2009/948/TVR (12 konstatuojamąją dalį), šiose rekomendacijose visapusiškai pritariama sumanymui, kad bendroje ES laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje privalomo baudžiamąjo persekiojimo principas, kuriuo grindžiamas baudžiamasis procesas keliose valstybėse narėse, turėtų būti laikomas įgyvendintu, kai bet kuri valstybė narė užtikrina baudžiamąjį persekiojimą dėl konkrečios nusikalstamos veikos.
- ▶ Kiekvienas atvejis yra išskirtinis, todėl bet koks sprendimas dėl to, kuri jurisdikcija geriausiai gali vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, turėtų būti grindžiamas kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybėmis ir esme. Siekiant vykdyti teisingumą, turėtų būti atsižvelgiama į visus veiksnius, kurie laikomi svarbiais.
- ▶ Priimdamos sprendimą, teisminės institucijos turėtų kruopščiai pasverti visus argumentus už ir prieš sprendimą pradėti baudžiamąjį persekiojimą kiekvienoje jurisdikcijoje.
- ▶ Teisminės institucijos privalo nustatyti kiekvieną jurisdikciją, kurioje įmanoma ne tik vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, bet ir perduoti bylą teismui.
- ▶ Aptardamos šių bylų nagrinėjimo galimybes, teisminės institucijos turėtų nagrinėti visas galiojančiose tarptautinėse konvencijose ir ES teisės aktuose numatytas galimybes, pavyzdžiui, gauti įrodymus iš kitos valstybės, perduoti baudžiamąjį procesą arba asmenis.

- ▶ Sprendimas visada turi būti teisingas, nepriklausomas ir objektyvus, jis turi būti priimtas atsižvelgus į Europos žmogaus teisių konvenciją ir ES pagrindinių teisių chartiją, siekiant užtikrinti, kad būtų apsaugotos kiekvieno kaltinamojo ar galimo kaltinamojo procesinės garantijos.

Ką daryti?

- ▶ Pradėjus lygiagretų baudžiamąjį procesą, valstybių narių kompetentingos institucijos turėtų nedelsdamos susisiekti viena su kita.

Naudodamasis savo įgaliojimais, Europos teisminis tinklas (ETT) gali padėti kompetentingoms institucijoms, pavyzdžiui, sudarydamas palankesnes sąlygas bendrauti, nustatydamas kompetentingas institucijas, su kuriomis reikia susisiekti, ir gaudamas jų kontaktinius duomenis.

- ▶ Kitame etape kompetentingos institucijos turėtų pradėti bendradarbiauti ir koordinuoti savo veiksmus, kad išvengtų išteklių eikvojimo, darbo dubliavimo ir nepažeistų *ne bis in idem* principo. Daugeliu atvejų vedant dialogą, abipusiškai pasitikint ir koordinuojant veiksmus, kompetentingoms institucijoms pavyksta rasti sprendimą.
- ▶ Koordinuodamos lygiagrečius procesus, kompetentingos institucijos turėtų svarstyti galimybę visus baudžiamuosius procesus vykdyti vienoje jurisdikcijoje, jeigu tik tai įmanoma, atsižvelgdamos į galimą kai kurių kaltinamųjų patraukimo baudžiamąjį atsakomybės vienoje jurisdikcijoje poveikį bet kokiems baudžiamąjo persekiojimo veiksams antroje ar trečioje jurisdikcijoje. Turėtų būti stengiamasi užtikrinti, kad vykdant vieną baudžiamąjį procesą nebūtų daromas neigiamas poveikis kitiems procesams.
- ▶ Sprendimas dėl to, kurioje jurisdikcijoje turėtų vykti baudžiamasis persekiojimas, turėtų būti priimamas kuo ankstesnėje tyrimo ar baudžiamąjo proceso stadijoje ir išsamiai konsultuojantis su visomis atitinkamomis kiekvienos jurisdikcijos institucijomis.
- ▶ Eurojustas turi puikią galimybę bet kuriuo metu visuose pirmiau nurodytuose etapuose padėti atitinkamoms institucijoms joms siekiant bendradarbiauti ir rasti sprendimus ir net padėti nustatyti valstybėse narėse esančias bylas, kuriose gali atsirasti jurisdikcijos kolizija (žr. toliau).

Pagrindiniai veiksniai

Priimant sprendimą, kurioje jurisdikcijoje turėtų būti vykdomas baudžiamasis persekiojimas, turėtų būti atsižvelgiama į keletą veiksnių. Visi tokie veiksniai gali

turėti įtakos galutiniam sprendimui. Kiekvieno tokio veiksnio svarba ir teikiama pirmenybė kiekvienu atveju skirsis. Keletas veiksnių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti:

Teritorija Turėtų būti daroma preliminarai prielaida, kad, jeigu įmanoma, baudžiamasis persekiojimas turėtų būti vykdomas toje jurisdikcijoje, kurioje įvykdyta didžioji arba svarbiausia nusikalstamos veikos dalis arba kurioje patirta daugiausia arba svarbiausių nuostolių. Taigi reikėtų tinkamai atsižvelgti į kiekybinį (t. y. didžioji dalis) ir kokybinį (t. y. svarbiausia dalis) aspektus.

Įtariamąjo (-ų) ir (arba) kaltinamojo (-ų) gyvenamoji vieta Vertinant šį veiksnių galima atsižvelgti į kelis aspektus, tokius kaip:

- ▶ vieta, kurioje buvo rastas įtariamasis ir (arba) kaltinamasis;
- ▶ įtariamąjo ir (arba) kaltinamojo tautybė arba įprasta gyvenamoji vieta;
- ▶ galimi stiprūs asmeniniai ryšiai su viena valstybe nare ar kiti svarbūs įtariamąjo ir (arba) kaltinamojo interesai;
- ▶ galimybė užtikrinti įtariamąjo ir (arba) kaltinamojo perdavimą arba ekstradiciją į kitą jurisdikciją;
- ▶ galimybė perduoti baudžiamąjį procesą į jurisdikciją, kurioje yra įtariamasis ir (arba) kaltinamasis.

Tais atvejais, kai galima nustatyti kelis kaltinamuosius, svarbus ne tik jų skaičius, bet ir atitinkami jų vaidmenys vykdant nusikaltimą ir atitinkamos jų gyvenamosios vietos. Kiekybiniai ir kokybiniai aspektai taip pat yra svarbūs.

Vertinant šiuos aspektus taip pat reikėtų atsižvelgti į visus taikomus ES teisinius dokumentus, visų pirma į tuos, kurie susiję su abipusio pripažinimo principu. Tokių teisės aktų taikymas gali turėti įtakos vertinant atitinkamą veiksnių ir priimant galutinį sprendimą dėl baudžiamąjo persekiojimo jurisdikcijos. Pavyzdžiui, taikant Tarybos pamatinį sprendimą 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo ir Tarybos pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio (2002/584/TVR), įtariamąjo ir (arba) kaltinamojo buvimo vieta gali tapti antraeilės svarbos kriterijumi, nes vėliau nuteistasis asmuo gali būti perkeltas į kitą valstybę narę, kad atliktų laisvės atėmimo bausmę.

Įrodymų prieinamumas ir priimtinumai Teisminės institucijos gali nagrinėti bylas tik remdamosi patikimais, tinkamais ir priimtinais įrodymais. Turėtų būti atsižvelgiama į įrodymų vietą, jų prieinamumą, tinkama forma, tinkamumą ir priimtinumą teismui. Taip pat reikėtų atsižvelgti į įrodymų kiekį ir kokybę atitinkamose valstybėse narėse, nors galima tikėtis, kad taikant Euro-

pos tyrimo orderio direktyva įtvirtintą teisinę sistemą (Direktyva 2014/41/ES) gali būti sudaromos palankesnės sąlygos rinkti įrodymus kitose valstybėse narėse.

Įrodymų iš liudytojų, ekspertų ir nukentėjusiųjų rinkimas Teisminės institucijos turės svartyti galimybę rinkti įrodymus iš liudytojų, ekspertų ir nukentėjusiųjų, taip pat, jeigu reikia, suteikti jiems galimybę vykti į kitą jurisdikciją, kurioje galėtų duoti tokius parodymus. Taip pat reikėtų atsižvelgti į galimybę gauti įrodymus raštu ar kitokia forma, pavyzdžiui, telefonu ar dalyvaujant vaizdo konferencijoje.

Liudytojų apsauga Teisminės institucijos turėtų visada siekti užtikrinti, kad liudytojams ar kitiems baudžiamam procesui padedantiems asmenims nekiltų jokie pavojai. Priimant sprendimą dėl baudžiamąjo persekiojimo jurisdikcijos, reikėtų atsižvelgti į tam tikrus veiksnius, pavyzdžiui, kurios nors jurisdikcijos galimybę siūlyti liudytojų apsaugos programą, jeigu kita jurisdikcija tokios galimybės neturi.

Nukentėjusiųjų interesai Pagal Direktyvą 2012/29/ES dėl nusikaltimų aukų teisių, teisminės institucijos privalo atsižvelgti į svarbius nukentėjusiųjų interesus, užtikrinti jų apsaugą ir įvertinti, ar jiems nebus pakenkta, jeigu baudžiamasis persekiojimas būtų vykdomas vienoje ar kitoje jurisdikcijoje. Vertinant šiuos veiksnius taip pat svarstoma galimybė, kad nukentėjusieji gali siekti žalos atlyginimo.

Baudžiamąjo proceso etapas Reikėtų atsižvelgti į baudžiamąjo proceso vykdymo atitinkamoje valstybėje narėje etapą. Jeigu atliekant tyrimą vienoje jurisdikcijoje gerokai pasistūmėta į priekį, gali būti nepriimtina baudžiamąjį procesą perduoti kitai jurisdikcijai.

Baudžiamąjo proceso trukmė Nors laikas neturėtų būti lemiamas veiksnys sprendžiant, kurioje jurisdikcijoje vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, kai kitos sąlygos yra vienodos, teisminės institucijos turėtų įvertinti, kiek laiko baudžiamasis procesas truks konkrečioje jurisdikcijoje (*delsimas vykdyti teisingumą reiškia teisingumo nevykdymą*).

Teisiniai reikalavimai Turėtų būti vertinama taikoma teisinė sistema, įskaitant kiekvienoje jurisdikcijoje nustatomus įpareigojimus ir reikalavimus, taip pat visas galimas sprendimo vykdyti baudžiamąjį persekiojimą kurioje nors konkrečioje jurisdikcijoje poveikis ir galimi padariniai kiekvienai jurisdikcijai. Tačiau teisminės institucijos neturėtų priimti sprendimo dėl baudžiamąjo persekiojimo kokioje nors konkrečioje jurisdikcijoje tik tam, kad nereikėtų vykdyti tam tikroje jurisdikcijoje taikomų teisinių reikalavimų.

Nuosprendžių priėmimas Nors turėtų būti užtikrinama, kad potencialios bausmės atitiktų nusikalstamos veikos, dėl kurios persekiojama baudžiamąja tvarka, sunkumą,

teisminės institucijos neturėtų siekti vykdyti baudžiamojo persekiojimo kurioje nors konkrečioje jurisdikcijoje tik todėl, kad bausmės už konkretų nusikaltimą joje yra griežtesnės nei kitoje jurisdikcijoje. Taip pat ir atitinkami teismų įgaliojimai skirti bausmes skirtingose jurisdikcijose neturėtų būti lemiamas veiksnys priimant sprendimą, kurioje jurisdikcijoje vykdyti baudžiamąjį persekiojimą.

Pajamos iš nusikaltimų Vertinant turimus įgaliojimus suvaržyti, išieškoti, areštuoti ir konfiskuoti pajamas iš nusikaltimų, reikėtų atsižvelgti į taikomas ES ir tarptautinius teisės aktus, ypač į ES teisės aktus dėl įšaldymo ir konfiskavimo abipusio pripažinimo. Tačiau teisminės institucijos neturėtų priimti sprendimo dėl baudžiamojo persekiojimo kurioje nors konkrečioje jurisdikcijoje

tik todėl, kad pasirinktoje jurisdikcijoje galima veiksmingiau išieškoti pajamas iš nusikaltimų.

Sąnaudos ir ištekliai Nors teisminės institucijos turėtų atidžiai vertinti sąnaudas ir išteklius, bylos nagrinėjimo ar baudžiamojo persekiojimo sąnaudos ar jų poveikis prokuratūros ištekliams neturėtų būti lemiamas veiksnys priimant sprendimą dėl baudžiamojo persekiojimo kurioje nors konkrečioje jurisdikcijoje, nebent visos kitos sąlygos yra vienodos.

Valstybių narių prioritetai Teisminės institucijos neturėtų atsisakyti nagrinėti bylą atitinkamoje jurisdikcijoje dėl to, kad konkrečioje valstybėje narėje ji nelaikoma prioritete.

EUROJUSTO PARAMA

- ▶ Į Eurojustą dėl paramos bet kuriuo metu gali kreiptis bet kuri atitinkama teisminė institucija.
- ▶ Pagal savo įgaliojimus (pageidautina – ankstyvajame etape) Eurojustas gali padėti užmegzti pirminius kontaktus, sudaryti palankesnes sąlygas kompetentingoms institucijoms konsultuotis, koordinuoti jų veiksmus, skatinti ir spartinti keitimąsi informacija, kad būtų galima turėti visą informaciją apie bylas, užtikrinti sklandų teismo bendradarbiavimo priemonių taikymą, išaiškinti įvairių nusikaltėlių tinklų dalių sąsajas ir sudaryti geresnes sąlygas priimti sprendimus dėl to, kurioje jurisdikcijoje vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. Tais atvejais, kai į Eurojustą nebuvo kreiptasi ir kompetentingos institucijos, tiesiogiai konsultuodamosi, kaip numatyta Pamatiniame sprendime 2009/948/TVR, negalėjo susitarti dėl jokio veiksmingo sprendimo, bet kuri susijusi kompetentinga institucija, kai galima, klausimą perduoda Eurojustui.
- ▶ Remdamasis iš valstybių narių, vykdančių Sprendimą dėl Eurojusto, gauta informacija apie bylas, kuriose atsirado ar gali atsirasti jurisdikcijos kolizijų, Eurojustas gali anksti nustatyti vykdomus lygiagrečius baudžiamuosius procesus ir savo iniciatyva teikti paramą nacionalinėms institucijoms.
- ▶ Eurojusto rengiamuose koordinaciniuose pasitarimuose atitinkamų valstybių narių kompetentingos institucijos, padedamos nacionalinių narių, gali susitikti ir aptarti rūpimus klausimus. Be to, jungtinės tyrimų grupės (JTG) gali būti naudinga priemonė jurisdikcijos kolizijoms pašalinti ar užkirsti joms kelią, nes dalyvaudamos JTG veikloje kompetentingos institucijos taip pat gali nuspręsti, kurioje jurisdikcijoje turėtų būti vykdomas baudžiamasis persekiojimas ir už kokius nusikaltimus.
- ▶ Be to, Eurojustas per savo nacionalinius narius (atskirai ar kartu) arba kolegiją gali skelbti rekomendacijas ir neprivalomas nuomones, kuriose prašoma kompetentingų institucijų sutikti, kad viena kuri nors jurisdikcija gali geriau atlikti tyrimą ar patraukti baudžiamajon atsakomybėn už konkrečius veiksmus.

Eurojust, Johan de Wittlaan 9, 2517 JR The Hague, Netherlands
Phone: +31 70 412 5000 - E-mail: info@eurojust.europa.eu - Website: www.eurojust.europa.eu

Print: *Catalogue no.* QP-04-17-737-LT-C • *ISBN* 978-92-9490-188-0 • *doi* 10.2812/683234
PDF: *Catalogue no.* QP-04-17-737-LT-N • *ISBN* 978-92-9490-148-4 • *doi* 10.2812/44195